

Työttömien Keskusjärjestön lausunto hallituksen esitykseen, He 207, Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Työttömien Keskusjärjestö kiittää Työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa lausuntopyynnöstänne.

Hallituksen esityksessä HE 207 ”Julkisten työvoimapalvelujen järjestämisvastuu siirrettäisiin työ- ja elinkeinotoimistoilta kunnille. Kunnille siirtyisivät myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten julkisiin työvoimapalveluihin liittyvät hankintatehtävät ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämisen ja hallintokeskuksen julkisiin työvoimapalveluihin liittyvät maksatustehtävät. Nykyiset työ- ja elinkeinotoimistot lakkautettaisiin. Siirtyviä tehtäviä valtiolla hoitava henkilöstö siirtyisi liikkeenluovutuksella kuntiin tai kuntayhtymiin.

Kunta voisi järjestää työvoimapalvelut itsenäisesti, jos kunnan työvoiman määrä on vähintään 20 000 henkilöä. Muutoin kuntien tulisi muodostaa palveluiden järjestämiseksi työllisyysalue, jonka työvoiman määrä on vähintään 20 000 henkilöä. Lisäksi alueen tulisi olla maantieteellisesti yhtenäinen ja työmarkkinoiden kannalta toimiva. Kysymys olisi kuntien lakisääteisestä yhteistoiminnasta. Työllisyysalueen kuntien tulisi siirtää järjestämisvastuu joko vastuukunnalle tai kuntayhtymälle.

Valtioneuvostolla olisi viimekätinen toimivalta päättää työllisyysalueista, jos kunnat itse eivät pääse sopimukseen edellytykset täyttävistä alueista. Valtioneuvosto voisi myöntää poikkeuksen järjestämisvastuulliselle taholle asetettavista vaatimuksista voimaannolaissa säädettävillä edellytyksillä.

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuu muodostaisi kunnille uuden valtiosuustehtävän, johon kunnille osoitettaisiin täysimääräinen rahoitus. Kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden ja heihin rinnastettavien maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen kunnille osoitettaisiin yleiskatteellisesta valtionosuudesta erillinen rahoitus.

Työttömyysetuuksien rahoitusta koskevaa sääntelyä muutettaisiin siten, että kunnan vastuu rahoituksesta laajenisi. Rahoitusvastuu laajenisi koskemaan työmarkkinatuen lisäksi peruspäivärahaa ja ansiopäivärahan perusosaa. Rahoitusvastuu alkaisi 10 prosentin suuruisena, sen jälkeen, kun työnhakijalle on maksettu työttömyysetuutta 100 päivältä, ja kasvaisi portaittain työttömyyden pitkittyessä. Enimmillään kunnan osuus olisi 50 prosenttia sen jälkeen, kun työnhakijalle on maksettu etuutta 700 päivältä.

Kunnan rahoitusvastuu ei myöskään katkeaisi työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavan työttömyysetuuden osalta. Kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden ja heihin rinnastettavien maahanmuuttajien osalta kunnalla ei kuitenkaan olisi rahoitusvastuuta työmarkkinatuesta kolmen vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä. Muiden maahanmuuttajien osalta rahoitusvastuuta ei olisi yhden vuoden ajalta.

Kuntien lisääntyvä rahoitusvastuu työttömyysetuuksista kompensoitaisiin kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta poikkileikkaushetken mukaisena. Kompensaation kuntakohtaista kohdentumista ei jälkikäteen tarkistettaisi, joten kunta, joka pystyisi lyhentämään työttömyysjaksoja ja ehkäisemään pitkäaikaistyöttömyyttä hyötyisi tästä taloudellisesti. Tämä muodostaisi kunnille kannusteen pyrkiä edistämään työllisyyttä mahdollisimman tehokkaasti. Uudistuksella tavoitellaan 7 000-10 000 henkilön työllisyysvaikutusta.

Kunnille siirtyvät julkiset työvoimapalvelut vastaisivat pääosin työ- ja elinkeinotoimiston nykyisin tarjoamia työvoima- ja yrityspalveluja. Yritystoiminnan kehittämispalvelut eivät kuitenkaan siirtyisi kuntien

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

järjestämisvastuulle, vaan olisivat osa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten yrityspalvelukokonaisuutta. Palveluita koskevaan sääntelyyn tehtäisiin vain vähäisiä muutoksia, joita olisivat valmennuksen ja koulutuskokeilun enimmäiskeston poistaminen, työkoikeilun enimmäiskeston lyhentäminen kuuteen kuukauteen sekä starttirahaa koskevan sääntelyn muuttaminen siten, että yritystoimintaan liittymättömät tulot eivät estäisi starttirahan maksamista kokonaan, vaan ne otettaisiin huomioon starttirahaa vähentävänä. Sääntelyssä otettaisiin huomioon vuoden 2023 alusta voimaan tuleva muutosturvakoulutus sekä palkkatuki uudistus ja sen yhteydessä ehdotettu 55 vuotta täyttäneiden työllistämistuki. Kuntien tehtäväksi siirtyisi työnhakijan työttömyysturva-oikeudesta annettavien työvoimapoliittisten lausuntojen antaminen tilanteissa, joihin ei liity harkintaa tai joihin liittyy vain vähäistä harkintaa.

Valtiolla olisi viimekätinen vastuu työvoimapalvelujärjestelmän valtakunnallisesta toimivuudesta. Työ- ja elinkeinoministeriö ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus kävisivät säännöllisesti työvoimapalveluiden järjestämisestä vastuussa olevien kuntien ja kuntayhtymien (työ-voimaviranomaisten) kanssa alueelliset yhteistyö- ja seurantakeskustelut. Jos työvoimaviranomaisen kyky järjestää työvoimapalveluja olisi heikentynyt pidempiaikaisesti, asiasta voitaisiin käynnistää neuvottelumenettely. Viime kädessä valtioneuvostolla olisi toimivalta päättää uudesta työllisyysalueesta. Lisäksi valtioneuvosto asettaisi hallituskausittain työllisyyden edistämisen valtakunnalliset tavoitteet ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteyteen asetettaisiin työllisyyden edistämisen valtakunnallinen neuvottelukunta. Aluehallintovirastolla olisi toimivalta valvoa työvoimaviranomaisten toiminnan lainmukaisuutta.

Lisäksi uudistuksessa järjestettäisiin työ- ja elinkeinohallinnon alan valtiolle jääviä tehtäviä uudestaan. Työntekijän oleskelulupaan liittyvät tehtävät siirtyisivät Maahanmuuttovirastolle. Työttömyysturvan harkintaa vaativien työvoimapoliittisten lausuntojen antaminen, palkkaturvatehtävät sekä eräät neuvontatehtävät siirtyisivät elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselle. Kehittämis- ja hallintokeskus vastaisi myös työvoimapalvelujen valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista, jotka muodostuisivat valtakunnallisesta tietovarannosta, asiakastietojärjestelmäkokonaisuudesta ja palvelualustasta. Kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävä olisi myös osajien maahanmuuton edistäminen, joka olisi osa niin sanottua Work in Finland -toimintaa.

Työvoimaviranomaiset, hyvinvointialueet ja Kansaneläkelaitos toteuttaisivat työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteistoimintamallia. Monialaisen tuen asiakaskriteerejä muutettaisiin siten, että työttömien ohjaaminen työllistämistä edistävän monialaisen tuen asiakkaaksi olisi mahdollista työttömyyden kestosta riippumatta, kun työttömällä on monialaisen palvelun tarve. Työvoimaviranomaisten tulisi myös järjestää toimintaedellytykset nuorten matalan kynnyksen monialaisen tuen yhteispalvelulle.”

Työttömien Keskusjärjestöllä ei ole vahvaa kantaa työllisyyden kuntauudistukseen, koska emme ole istuneet niissä pöydissä, jossa näin mittavaa uudistusta on käsitelty. Ihmettelemme kuitenkin sitä, että kun nykyinen työllisyyden kuntakokeilu on vielä kesken, silti toteutetaan hallinnollinen uudistus ilman tietoa kokeilun tuloksista. Lisäksi tässä uudistuksessa säilyy niitä samoja hallinnollisia rakenteita, joista haluttiin hankkiutua eroon. Nyt työllisyyden sosiaali- ja terveystalvirajapinnoista vastaavat kunta/valtion rajapinnan sijaan kunta/hyvinvointialue rajapinnat.

Työllisyyspalvelualueen 20 000 työvoimamäärän minimalueen raja osin hämmäntävä

Työllisyyden kuntakokeilua on perusteltu sillä, että kunnat ovat lähempänä asiakkaita. Lisäksi muutosta on perusteltu aiemmin sillä, että kunnat vastaavat sosiaali- ja terveydenhoitojärjestelmästä. Ajateltiin, että syntyisi hallinnollisia synergiaetuja, kun sama viranomais hallitsee kumpaakin hallintorakennetta.

Nyt kummatkaan nämä perustelut eivät oikein istu tähän uuteen 20 000 työvoimamäärän minimaluevaatimukseen. Hyvinvointialueet vastaavat terveydenhoidosta. Kuntia velvoitetaan tekemään yhteistyötä työllisyyspalveluiden järjestämisessä.

Tosin työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaan-panosta 4§ annetaan myös mahdollisuus poiketa tästä 20 000 työvoimamäärän minimalueesta. On hyvä, että kunnat voivat itse järjestää luonnollisten työssäkäyntialueiden mukaisesti työvoimapalveluiden järjestämisen. Näin ainakin luemme tämän pykälän antamat mahdollisuudet.

Kuntien maksuosuusjärjestelmä – työmarkkinatuen rahoitus

Uusi kuntien maksuosuusjärjestelmä kannustaa tarjoamaan palveluita etenkin työttömyyden keston alkuvaiheessa, koska työllistymisen todennäköisyys laskennallisesti heikkenee, mitä pidempään työttömyys kestää. Mitä pidempään työttömyys kestää, sitä enemmän kunnat maksavat työmarkkinatuen osuuksia ja muita työttömyyden kustannuksia.

Työttömyysturvalain luvussa 14, 3 a § *Työmarkkinatuen rahoitus* lukee näin:

”Työmarkkinatuki yhteensä 100 työttömyysetuuden maksupäivän ajalta rahoitetaan valtion varoista.

Tämän jälkeen valtion varoista rahoitetaan työmarkkinatuen ja 2 momentissa tarkoitetun työmarkkinatuen saajan kotikunnan rahoitusosuuden erotus.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun ajanjakson jälkeen työmarkkinatuen saajan kotikunta rahoittaa työmarkkinatuesta:

- 1) 10 prosenttia siihen saakka, kunnes henkilölle on tullut maksetuksi työttömyysetuutta yhteensä 200 päivältä;
- 2) 1 kohdassa tarkoitetun jälkeiseltä ajalta 20 prosenttia siihen saakka, kunnes henkilölle on tullut maksetuksi työttömyysetuutta yhteensä 300 päivältä;
- 3) 2 kohdassa tarkoitetun jälkeiseltä ajalta 30 prosenttia siihen saakka, kunnes henkilölle on tullut maksetuksi työttömyysetuutta yhteensä 400 päivältä;
- 4) 3 kohdassa tarkoitetun jälkeiseltä ajalta 40 prosenttia siihen saakka, kunnes henkilölle on tullut maksetuksi työttömyysetuutta yhteensä 700 päivältä; ja
- 5) 4 kohdassa tarkoitetun jälkeiseltä ajalta 50 prosenttia.

Työttömyysetuuspäiviä laskettaessa otetaan huomioon päivät, joilta tuen saaja on saanut työmarkkinatukea tai sitä edeltävää perus- tai ansiopäivärahaa.”

Lisäksi kuntien maksuvastuu ulottuu nyt peruspäivärahaan ja ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan.

Iso huolestamme on, että malli ei tarjoa riittäviä taloudellisia kannusteita tukea pitkäaikaistyöttömien työllistymistä. Nykyisessä laissa kunnat maksavat 50 % työmarkkinatuesta 300 työmarkkinatukipäivän jälkeen ja 70 % 1000 työmarkkinatukipäivän jälkeen. Kunta on vapautunut maksuvastuusta aktiivitoimenpiteiden ajalta. Jatkossa ei näin ole.

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

Nykyinen kannustin on ollut riittämätön, mutta se on ainakin huomioitu kunnissa työllisyyden ja kuntouttavan työtoiminnan kuntien palveluvalikoimaa suunniteltaessa. Työllisyyden kuntakokeilujen tietoportaalien mukaan pitkäaikaistyöttömien aktivointiaste (osuus pitkäaikaistyöttömistä, jotka ovat työllisyyspalveluiden piirissä) on n. 8,71%. Pitkäaikaistyöttömät ovat pääasiassa ilman palveluita oman onnensa nojassa.

Jatkossa kunnat eivät vapaudu maksuvastuustaan ollessaan aktiivisia tarjoamaan pitkäkestoisia työllisyyspalveluita. Mitä pidempään työllisyyspalvelu kestää, sitä isompi on kunnan lasku, koska kunta ei vapaudu maksuvastuusta. Tämä matematiikka johtaa helposti siihen, että pyritään lyhytnäköisesti rakentamaan polkua avoimille työmarkkinoille (palkkatukiuudistuksessa palkkatukea ollaan muutenkin heikentämässä kautta linjan työllisyyspoliittisena välineenä).

Kunnilla lienee kuitenkin mahdollisuus järjestää työllisyyspalveluiden ulkopuolelta määräaikaista töitä, joilla kunnat vapautuvat maksuvastuista. Käykö tässä niin, että kunnat jatkossa irtaantuvat näistä nykyisistä työllisyyspalvelukehikoista? Halutaanko kokonaan lopettaa esimerkiksi pitkäkestoisten toimenpiteiden kuten kuntouttavan työtoiminnan, oppisopimuskoulutuksen tai palkkatuen käytön? Onko tämä sitä, mitä uudistuksella haetaan?

Toivomus on, että kunnat jatkossakin voivat tarjota erityistä tukea tarvitseville työllisyyspalveluita palvelutarpeen mukaisesti.

Uusi malli kannustaa etenkin kuntia käyttämään sosiaalisia kriteereitä julkisissa hankinnoissa. Julkisiin hankintoihin tulee jatkossa panostaa huomattavasti nykyistä enemmän, mikäli tämä malli toteutetaan tällaisenaan. Silloin ennen kaikkea työttömät ja kunnat hyötyvät. Ellei sosiaalisia kriteereitä käytetä, niin osatyökykyisten ja pitkäaikaistyöttömien työvoimaosallisuus heikkenee tällä uudistuksella entisestään.

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä 2 luku Pykälässä 19 § palvelujen kieli ainoastaan suomen ja ruotsin kieli

Toivomme, että työllisyydenhoidossa myös muun kielinen asiointi, kuin ruotsin ja suomen kieli on mahdollista. Tulkkeskuksen tai muun vastaavan tulkkauspalvelulaitoksen palveluita tulee jatkossakin hyödyntää, joita viranomaisilla olisi oikeus tilata asiakkaiden tarpeiden mukaisesti.

Kuntouttavan työtoiminnan ja työkokeilun kulukorvauksen nostaminen osaksi uudistusta

Vallitsevissa olosuhteissa, joissa inflaatio laukkaa yli 8 %, on viimeinen hetki tehdä tuntuva korotus kuntouttavan työtoiminnan ja työkokeilun kulukorvauksiin. Korotuksia on odotettu jo vuosia, ja mikäli nyt ei korotuksia tehdä, nämä aktiivisen työllisyyspolitiikan keinot alkavat näyttäytymään ihmisarvon vastaisilta.

Jukka Haapakoski
Toiminnanjohtaja
Työttömien Keskusjärjestö ry
jukka.haapakoski@tyottomat.fi
050 577 2580

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi